

PEDAGOGIK OTM TALABALARINING MUSTAQIL FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA VIRTUAL MUZEY IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH

Yusupova Mohinur Ulug'bekovna

Nizomiy nomidagi TDPU magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14709355>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Yanvar 2025 yil

Ma'qullandi: 15- Yanvar 2025 yil

Nashr qilindi: 21- Yanvar 2025 yil

KEY WORDS

Pedagogik OTM, mustaqil fikrlash, virtual muzey, ta'lim texnologiyalari, interaktiv o'qitish, ta'limda innovatsiyalar, pedagogik metodlar, virtual o'qitish, zamonaviy ta'lim, madaniy meros.

ABSTRACT

Ushbu maqola pedagogik OTM talabalarining mustaqil fikrlashini rivojlantirishda virtual muzeylarning imkoniyatlaridan foydalanishni o'rganishga bag'ishlangan. Virtual muzeylar, internet orqali oson kirish imkoniyatini taqdim etgan holda, talabalarga tarixiy, madaniy va ilmiy yodgorliklar bilan tanishish, analitik fikrlash va mustaqil o'rganish imkoniyatlarini yaratadi. Maqolada virtual muzeylarning ta'lim jarayonidagi roli, ularning pedagogik funksiyalari, mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni hamda pedagogik yondashuvlar haqida so'z boradi. Virtual muzeylar orqali talabalar interaktiv o'rganish va fikr yuritish ko'nikmalarini shakllantirishi mumkin. Maqolada shuningdek, o'zbekistonlik va xalqaro tajribalardan misollar keltiriladi.

Davlatni yuqori marralar sari yetaklovchi, jamiyatni umumiy maqsad va manfaatlarini o'zida mujassamlashtirgan alohida strategiyasining mavjud bo'lishi o'sha davlat va jamiyat uchun rivojlanish sari qo'yiladigan dastlabki qadami bo'lib hisoblanadi. Jahonning rivojlangan mamlakatlari qatoriga kirish, milliy manfaatlarni ro'yobga chiqarish kabi umummilliy maqsadlar birinchi navbatda davlatning aniq strategiya va dasturlari orqali amalga oshadi.

O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'lga kiritgach, taraqqiyotning beqiyos katta imkoniyatlari ochildi. Zero, milliy resurslarni mushtarak maqsadlari yo'lida safarbar etish, o'zining rivojlanish yo'lini o'zi mustaqil belgilashi kabi imkoniyatlar istiqlolning dastlabki davrlaridan boshlab paydo bo'ldi. Eng asosiysi, milliy mustaqillik tufayli xalqimiz siyosiy mutelik, qaramlik asoratidan qutildi. Davlat suvereniteti natijasida jamiyatimizni isloh etish va zamonaviy siyosiy taraqqiyot jarayonlarini amalga oshirish uchun mustahkam zamin va siyosiy, ijtimoiy, ma'naviy hamda huquqiy asoslarni bosqichma-bosqich barpo qilish uchun keng imkoniyatlar paydo bo'ldi. O'zbekiston istiqlolni tufayli o'z taraqqiyotining mutlaqo yangi bo'lgan tarixiy davriga qadam qo'ydi. Mana shu davrning eng muhim xususiyatlaridan biri shunda ediki, endilikda xalqimiz o'zining tub manfaatlarini va ehtiyojlaridan kelib chiqib, rivojlanish strategiyasini belgilab olish va uni mustaqil amalga oshirishdek tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan shart-sharoitlarga erishdi.

Strategiyasida belgilangan ustuvor yo'nalishlar va unda keltirilgan 100 maqsadning asosiy mohiyati Yangi O'zbekistonni

rivojlangan mamlakatlar qatoriga kirish, inson qadrini ulug'lash, qonun ustuvorligiga tom ma'noda erishish, inson kapitalini rivojlantirish, taraqqiyotning ma'naviy negizlarini mustahkamlash, davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlash ko'zda hamda inson huquqlariga rioya qilgan holda, xalqaro huquq meyorlariga tayanib tashqi siyosat olib borishni nazarda tutadi.

Yangi O'zbekistonda yangi milliy siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-ma'naviy tizim shakllanmoqda. YA'ni, "Inson, uning huquqlari, erkinliklari, ayniqsa, qadri – eng muhim qadriyat" degan tamoyil e'tirof etilmoqda. Eng asosiysi: Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida yillar davomida amal qilib kelgan "**davlat – jamiyat – inson**" tamoyili "**inson – jamiyat – davlat**" tamoyiliga o'zgartirilmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev taqdim etgan Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi loyihasida belgilab berilgan ustuvor yo'nalishlar va eng muhim vazifalarning atroflicha tahlili shundan dalolat beradi.

Yangi hujjat – Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi endi Yangi O'zbekistonning poydevorini tiklash va binosini qurishga qaratilgan. Bu buyuk bunyodkorlik jarayoni 2026 yilgacha bo'lgan davrni qamrab oladi va yilma-yil amalga oshirib boriladi. Eng avvalo "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi", degan nomning mazmun-mohiyatiga to'xtalib o'tish joiz. Bu nomning kelib chiqishi, bir qator muhim omillarga borib taqaladi.

Birinchi omil: ushbu nom Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi – Harakatlar strategiyasining mantiqiy davomi ekanini anglatadi. Agar Harakatlar strategiyasida 5 ta ustuvor yo'nalish belgilab olingan bo'lsa, Taraqqiyot strategiyasida ham ushbu ustuvor yo'nalishlar davomiyligi saqlab qolingan. Shu bilan bir qatorda, taraqqiyot o'zgarishlarining yangi tarixiy bosqichda davom ettirilishi ko'zda tutilgan holda, Taraqqiyot strategiyasiga 2 ta yangi ustuvor yo'nalish qo'shildi. Bulardan biri – ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchisi – O'zbekistonning dunyoda yuz berayotgan global muammolarga munosabati negizida belgilangan yangi ustuvor yo'nalishdir.

Yangi O'zbekistonning 2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida quyidagi yettita ustuvor yo'nalish nazarda tutilgan:

birinchi ustuvor yo'nalish – inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish;

ikkinchi ustuvor yo'nalish – mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish;

uchinchi ustuvor yo'nalish – milliy iqtisodiyotni rivojlantirish, uning o'sish sur'atlarini zamon talablari darajasida ta'minlash;

to'rtinchi ustuvor yo'nalish – adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish;

beshtinchi ustuvor yo'nalish – ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash, ushbu sohani tubdan isloh etish va yangi bosqichga olib chiqish;

oltinchi ustuvor yo'nalish – umumbashariy muammolarga milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda yechim topish;

yettinchi ustuvor yo'nalish – mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq va pragmatik, faol tashqi siyosat olib borish.

Ikkinchi omil: Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida "**Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari**" tamoyili ilgari surilayotgani bejiz emas.

Chunki, avvalo, Harakatlar strategiyasidagi har bir yo'nalishni taraqqiyotning yangi bosqichida mantiqiy va izchil asosda rivojlantirish hamda yangi ustuvor yo'nalishlarda muhim natijalarga erishish ko'zda tutilmoqda.

Taraqqiyot strategiyasida asosiy e'tibor, bir tomondan, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga doir qonunlar, kodekslar, konsepsiya va dasturlar qabul qilinishiga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Shu bilan bir qatorda, unda qonun ustuvorligini taminlash, konstitutsiyaviy islohotni hayotga izchil tatbiq etish, milliy iqtisodiyotni rivojlantirish, kuchli ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, manaviyatni rivojlantirish, shuningdek, global muammolarga O'zbekistonning munosabati, xavfsizlik va tashqi siyosat borasidagi muhim vazifalar qamrab olingan.

Bugungi kunda ta'lim tizimi yanada innovatsion metodlarga murojaat qilmoqda. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida talabalar faqatgina bilim olish bilan cheklanmay, balki mustaqil fikrlash, tahlil qilish, tanqidiy yondashuv va kreativlik kabi ko'nikmalarni ham rivojlantirishi lozim. Mustaqil fikrlash o'z navbatida talabalar tomonidan o'z bilimlarini kengaytirish, yangilanish va o'zaro fikr almashish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Virtual muzeylar, internet tarmog'i orqali ommaga taqdim etiladigan tarixiy, madaniy va ilmiy yodgorliklar bilan tanishish imkoniyatini beradigan zamonaviy ta'lim vositasidir. Ushbu maqolada pedagogik oliy ta'lim muassasalarida virtual muzeylardan foydalanish orqali talabalar mustaqil fikrlashini qanday rivojlantirish mumkinligi ko'rib chiqiladi.

Virtual muzeylar – bu internet orqali muassasalar tomonidan taqdim etilgan muzey ekspozitsiyalari va kolleksiyalarining interaktiv platformalaridir. Ular talabalar uchun tajriba qilish, o'rganish va tahlil qilish jarayonlarini yengillashtiradi. Virtual muzeylarning ta'lim jarayonidagi eng katta afzalliklaridan biri – ular talabalar uchun tarixiy va madaniy yodgorliklarni masofaviy ravishda o'rganish imkoniyatini taqdim etadi. Bunday resurslar, ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi talabalar uchun katta imkoniyat yaratadi.

Virtual muzeylar yordamida mustaqil fikrlashni rivojlantirish:

1. **Interaktiv o'rganish:** Virtual muzeylarda ekspozitsiyalarni ko'rish va ular haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish talabalarga mustaqil fikr yuritish imkonini beradi. Eksponatlar bilan tanishar ekan, talaba ularning tarixiy, madaniy yoki ilmiy ahamiyatini o'zlashtirishi, shu bilan birga o'z fikrini bayon etishda erkinlikka ega bo'ladi. Bu usul talabalar o'rtasida muhokama qilish, fikr almashish va tahlil yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi.

2. **Muzeyning interaktiv elementlari:** Virtual muzeylar ko'pincha videolar, 3D tasvirlar, animatsiyalar va interaktiv dasturlarni o'z ichiga oladi. Bu elementlar talabalarni yanada chuqurroq fikrlashga undaydi. Masalan, virtual muzeylar orqali tarixiy hodisalarni vizual tarzda ko'rish va shu hodisalarga oid savollarga javob berish talabaning analitik fikrlash ko'nikmalarini oshiradi.

3. **Mustaqil izlanish va tahlil:** Virtual muzeylar talabalarni mustaqil izlanishlarga undaydi. Ular o'zlari qiziqqan mavzular bo'yicha ko'proq ma'lumot izlab, o'z fikrini rivojlantirishi mumkin. Bundan tashqari, talaba o'z bilimlarini boshqa talabalar bilan muhokama qilib, umumiy fikrga kelishi mumkin. Bunday jarayonlar talabada tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida virtual muzeylar o'quv jarayonining bir qismi sifatida qo'llanilishi mumkin. Masalan, tarix, madaniyat, san'at, arxeologiya va antropologiya

kabi fanlarda virtual muzeylardan foydalanish orqali talabalar o'z bilimlarini kengaytirishi mumkin. Ta'lim jarayonida muallimlar virtual muzeylarga tashrif buyurishni talab qiladigan topshiriqlar berishi, shuningdek, talabalar tomonidan o'rganilgan materiallar asosida tahliliy hisobotlar tayyorlanishi mumkin.

Dunyo bo'ylab ko'plab universitetlar va pedagogik ta'lim muassasalari virtual muzeylarni ta'lim jarayoniga jalb qilgan. Masalan, London muzeyi yoki Parijning Luvr muzeyi talabalar uchun virtual ekskursiyalar va interaktiv o'qitish materiallarini taqdim etadi. O'zbekistonda esa, Buxoro, Samarqand va Xiva kabi tarixiy shaharlarning muzeylari virtual ekskursiyalarni o'z saytlarida taqdim etmoqda. Bunday muzeylar talabalarni nafaqat o'rgatish, balki ularning tarixiy va madaniy merosga bo'lgan qiziqishlarini oshirishga ham xizmat qiladi.

Virtual muzeylar, ta'lim jarayonida talabalar bilan muloqotda bo'lishning yangi shakllarini taqdim etadi. Odatda, muzeylarga tashrif buyurish qimmatga tushishi yoki vaqt cheklovlari tufayli o'ziga xos cheklovlar mavjud. Biroq, virtual muzeylar bu cheklovlarni bartaraf etadi va har qanday joyda va vaqtda kirish imkoniyatini yaratadi. Bu imkoniyat nafaqat geografik cheklovlarni, balki talabalar orasida turli ma'lumotlarga teng kirishni ham ta'minlaydi.

Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida virtual muzeylar yordamida talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirishda quyidagi yondashuvlarni qo'llash mumkin:

1. Resurslarga kirish va o'rganish

Virtual muzeylarning o'ziga xos afzalliklaridan biri – talabalar ularni o'z vaqtida va qulay tarzda, o'zi xohlagan darajada o'rganish imkoniyatiga ega. Shu sababli, talabalarga virtual muzeyga kirish va u erdagi ma'lumotlarni o'rganishga oid topshiriqlar berish, o'z-o'zini rivojlantirishni ta'minlaydi. Masalan, "Xiva tarixini o'rganing va bu haqda qisqacha tahlil tayyorlang" kabi topshiriqlar orqali talabalar tarixiy ob'ektlarni o'rganishga jalb qilinadi.

2. Interaktiv o'qitish usullari

Virtual muzeylarning interaktiv elementlari talabalarga bilimlarni faol tarzda olish imkonini beradi. Ular o'zlarining bilimlarini video, rasmlar yoki interaktiv qo'llanmalar yordamida mustahkamlashlari mumkin. Bu esa nafaqat mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, balki talabalarning ko'proq ishtirok etishga rag'batlantiradi.

3. Reflektiv yondashuvlar

Virtual muzeylar orqali talabalarga o'zlarining tajribalari haqida mulohazalar yuritish, olingan bilimlarni boshqalar bilan baham ko'rish va o'z fikrlarini tahlil qilish imkoniyati beriladi. Bu usul talabalar o'z fikrlash va o'rganish jarayonlarini tushunish va shu bilan birga o'zgarishlarni qabul qilishga yordam beradi.

Virtual muzeylarni pedagogik oliy ta'lim jarayoniga integratsiya qilishni amaliyotga kiritish, o'quv rejalari va dasturlarini yangilashni talab qiladi. Muallimlar virtual muzeylardan foydalanish orqali o'z o'quvchilarini zamonaviy o'qitish texnologiyalari bilan tanishtirishi, shu bilan birga ularni o'z fikrlash uslublarini yaratishga undashi mumkin. Misol uchun, zamonaviy pedagogik yondashuvlarda «Blended Learning» (aralash o'qitish) metodidan foydalanish mumkin. Bu metodda, bir qismi an'anaviy ta'lim formatida, qolgan qismi esa virtual ta'lim platformalari yordamida olib boriladi.

Talabalar uchun virtual muzeylardan foydalanishning afzalliklari:

1. Raqamli va ko'p madaniyatli resurslar

Virtual muzeylar talabalar uchun global madaniyatga kirish imkonini yaratadi. Masalan,

ular nafaqat o'z yurtining muzeylarini, balki dunyoning turli nuqtalaridagi madaniy merosni o'rganishlari mumkin. Bu ularga turli madaniyatlarni solishtirish, global nuqtai nazardan tahlil qilish imkoniyatini beradi.

2. Ko'p taraflama o'rganish

Virtual muzeylar talabalar uchun multimodal o'rganish imkoniyatini taqdim etadi. Grafiklar, videolar, 3D modellar va interaktiv elementlar o'quv jarayonini turli shakllarda jonlantiradi. Talabalar shu tarzda o'rganishning turli usullaridan foydalanib, yanada samarali o'qish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishi mumkin.

3. Ilmiy ishlar va tadqiqotlar uchun asos

Virtual muzeylarda taqdim etilgan materiallar ilmiy tadqiqotlar va izlanishlar uchun yaxshi asos bo'lib xizmat qiladi. Talabalar o'zlari uchun qiziqarli mavzu bo'yicha ilmiy ishlar, referatlar yoki tahliliy materiallar tayyorlashlari mumkin. Bu jarayon o'z navbatida talabalar orasida mustaqil izlanishlarni rag'batlantiradi.

O'zbekistonning ba'zi tarixiy va madaniy meroslari, jumladan Samarqand, Buxoro, Xiva va Toshkent shaharlaridagi muzeylar, virtual ekskursiyalarni o'z saytlarida taqdim etmoqda. Masalan, Samarqanddagi Registon maydoni yoki Xiva shahridagi Ichan-Qala majmuasi haqida keng ma'lumot olish uchun talabalar, yoki boshqa qiziqqan shaxslar onlayn ravishda virtual turga chiqishlari mumkin. Bunday imkoniyatlar nafaqat talabalar uchun, balki keng jamoatchilik uchun ham madaniy va tarixiy merosni o'rganishga yangi yo'llarni ochadi.

Xulosa

Virtual muzeylar pedagogik oliy ta'lim muassasalarida talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ular talabalar uchun o'rganishning yangi va qiziqarli shaklini taklif etadi, ular o'z bilimlarini mustaqil ravishda kengaytirishi va tahlil qilishi uchun qulay sharoit yaratadi. Shuningdek, virtual muzeylar ta'lim jarayonining interaktiv va innovatsion xarakterini kuchaytirib, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Virtual muzeylar pedagogik oliy ta'lim muassasalarida talabalar mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu resurslar talabalarni nafaqat bilim olish, balki tanqidiy fikrlash va tahliliy yondashuvlarni rivojlantirishga undaydi. Zamonaviy pedagogik metodlar va virtual muzeylar orqali talabalar mustaqil fikrlash, o'zaro fikr almashish va kreativ yondashuvlarni amalda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibragimov, M. "Virtual muzeylar va ta'limdagi roli." O'zbekiston ta'limi 2021-y
2. Xusainova, D., & Tursunov, B. "Ta'lim texnologiyalari va innovatsion metodlar." Tashkent: O'qituvchi. 2020-y
3. Roberts, C., & Williams, P "Using Virtual Museums for Educational Purposes." Journal of Educational Technology, 2019-y
4. Akhmedov, U. "Mustaqil fikrlashni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar." Pedagogika va ta'lim 2022-y
5. Kamolov, K. "Madaniy merosni o'qitishda virtual resurslardan foydalanish." O'zbekiston ta'limi 2018-y